

УДК 316.776.22:[35.072.5:
004.738.5]

НАДІЯ КОРИТНІКОВА,

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри методів соціологічних досліджень Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, Харків

Репрезентація формування електронного уряду в українських медіа

Анотація

У статті описано особливості медіарепрезентації проектів електронного уряду. За спеціальною методикою автоматизованого моніторингу ЗМІ було проаналізовано динаміку повідомлень про електронний уряд у період 2008–2017 років, виокремлено популярні інформаційні майданчики та рубрики. На підставі вивчення змісту та рівня помітності публікацій складено рейтинг об'єктів медіадискурсу, в тому числі рейтинги публічних людей і регіонів України. Показано взаємозв'язок медіарепрезентації з успішним упровадженням ключових компонентів е-уряду в суспільне життя і недостатність досягнутого медіаефекту для пришвидшення реформи державного управління.

Ключові слова: електронне урядування, державне управління, моніторинг медіа, медіадискурс, медіаефект, цитованість, помітність повідомлень

НАДЕЖДА КОРЫТНИКОВА,

кандидат социологических наук, доцент кафедры методов социологических исследований Харьковского национального университета имени В.Н.Каразина, Харьков

Репрезентация формирования электронного правительства в украинских медиа

Аннотация

В статье описываются особенности медиарепрезентации проектов электронного правительства. По специальной методике автоматизированного мониторинга СМИ были проанализированы динамика сообщений об электронном правительстве в период 2008–2017 годов, выделены популярные информационные площадки и рубрики. На основе изучения содержания и уровня заметности публикаций был составлен рейтинг объектов медиадискурса, в том числе рейтинги публичных людей и регионов Украины. Показана взаимосвязь медиарепрезентации с успешным внедрением ключевых компонентов e-правительства в общественную жизнь и недостаточность достигнутого медиаэффекта для ускорения реформы государственного управления.

Ключевые слова: *электронное правительство, государственное управление, мониторинг медиа, медиадискурс, медиаэффект, цитируемость, заметность сообщений*

NADIIA KORYTNIKOVA,

Candidate of Sciences in Sociology, Senior Lecturer at the Department of Sociological Research Methods, V.N.Karazin Kharkiv National University, Kharkiv

Coverage of e-Government Development in Ukrainian Mass Media

Abstract

The paper describes how e-government projects are represented in Ukrainian mass media. Using automated media monitoring tools, the author has analysed the dynamics of media coverage of e-government issues over the period between 2008 and 2017 to select the most popular news sites, columns and headlines. The content and noticeability of publications served as the basis for compiling a ranking of media discourse subjects, including rankings of Ukraine's regions and public figures. The author has shown a link between successful implementation of the key components of e-government in Ukraine and their representation in the mass media. However, the media effect achieved so far is not enough to accelerate the public administration reform.

Keywords: *e-government, public administration, media monitoring, media discourse, media effect, quotability, noticeability*

Інтернет-технології являють собою доволі потужний інструмент трансформації громадського життя, пришвидшення зростання показників якості життя й підвищення ефективності роботи державних органів. У віддаленій перспективі нові медіа здатні розширити діапазон реалізації інноваційних управлінських механізмів. Через збільшення комунікативних можливостей підвищується залученість політичних й адміністративних інститутів в організацію глобальних соціальних проектів, забезпечується прозорість їхньої діяльності та неупередженість в ухваленні рішень.

Однаке колосальний потенціал інтернет-ресурсів здебільшого не застосовується тією мірою, яка б сприяла переліченим вище перевагам. Обмеже-

не, а часом примітивне, непродумане використання глобальної комп'ютерної мережі робить недоцільним освоєння виділених фінансів та застосування високовитратних технологій, котрі лишень створюють видимість поліпшення ситуації у сфері управління суспільством, але не забезпечують у довгостроковій перспективі очікуваних позитивних ефектів. З огляду на це потрібне детальне вивчення причин невдалих спроб застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у царині соціально-економічного розвитку та державного управління.

Для розкриття теми важливе значення має аналіз способів перетворення державного управління з урахуванням нової парадигми і вивчення ролі інформатизації при реформуванні державного апарату за сучасних умов. В Україні питаннями інформаційно-комунікативного забезпечення діяльності органів влади і розвитку системи електронного уряду (*e-уряду*) займається низка вчених: І.Коліушко, О.Орлов, А.Серенок, А.Колодій, Е.Ємельяненко, П.Клімушин та ін.

Зазвичай думка вчених полягає в тому, що “перехід до надання державних і муніципальних послуг в електронному вигляді сприяє поліпшенню якості життя громадян та умов для ведення бізнесу. Інструменти електронного уряду знижують адміністративні бар'єри і рівень корупції, заощаджують час громадян, спрощують реєстрацію компаній, отримання погоджень і дозволів” [Гальцина, 2016: с. 152]. Тому широке впровадження проєктів електронного управління є одним із пріоритетів “Стратегії реформ — 2020” для модернізації української держави. При цьому не лише політичній еліті необхідна поінформованість про ці проєкти, а й населенню як основному споживачеві державних послуг. Формування електронного уряду передбачає наявність у громадян необхідних знань і навичок для оптимального його використання, мотивацію громадян до застосування нових сервісів, а також клієнтозорієнтований вибір конкретної технології під різні проєкти.

Ознайомлення населення із формами електронної взаємодії з державою, як правило, відбувається через доступні їм засоби масової інформації. Тому кроки з удосконалення державного управління не могли залишитися непоміченими для ЗМІ. Доцільність упровадження, особливості застосування, соціально-політичні й економічні наслідки інформатизації державного апарату останнім часом широко висвітлюють як у матеріалах мас-медіа, так і в публікаціях науково-популярних видань, крім того ініціюється обговорення у блогах і на форумах, тобто можна говорити про існування особливого медіадискурсу з тематики електронного уряду.

Таким чином, опис медіадискурсу про електронний уряд певною мірою відображає рівень готовності громадян до застосування відповідних проєктів і допоможе заторкнути такі назрілі питання: наскільки далеко в Україні зайшло усвідомлення потреби у зміні ролі держави і громадянського суспільства, а також як багато людей готові бути відкритими до нового бачення проблем державного управління та шляхів їх розв'язання. Оцінювати рівень готовності населення (наприклад, шляхом масового опитування) поки зарано через відсутність поширених електронних сервісів в органах влади і несформованість ставлення до них з боку потенційних споживачів.

Наукове осмислення причин виникнення такої ситуації видається особливо актуальним.

Для повноцінного поширення електронних форм взаємодії з органами влади не обійтися без оперативного медіависвітлення серед різних цільових аудиторій, тому мета статті — узагальнити публікації з даної теми та з'ясувати, чому за вельми серйозного інформування результати впровадження проектів електронного уряду й досі залишаються незадовільними. У пропонуванні розвідці виокремлено роль мас-медіа в процесі впровадження електронного уряду, описано особливості висвітлення в медіа інноваційних проектів державного реформування для різних видів ЗМІ і для різних груп населення. Головною передумовою дослідження є утвердження взаємозв'язку медіарепрезентації теми з успішним втіленням проектів електронного уряду в громадське життя: за умови регулярної активної інформаційної кампанії варто очікувати певних позитивних зрушень у зазначеному процесі.

Про нові форми надання державних послуг населення дізнається з різних медіаджерел, після чого тема обговорюється на рівні міжособистісного спілкування і глибше входить у повсякденний вжиток. Тут важливо виходити з того, що при впровадженні інновацій функціями ЗМІ є не тільки інформування, а й формування громадської думки, мобілізація населення та координація соціальних дій. Аудиторія, активно залучена до медіадискурсу, спираючись на перевірені джерела і грамотно відбираючи потрібні відомості, з більшою ймовірністю виходитиме на інтернет-представництва органів влади як офіційний ресурс урядової інформації і буде успішніше орієнтуватися в нових можливостях спрощення конкретних трансакцій з органами влади.

Не слід забувати, що крім багатотиражних медіа є спеціалізовані періодичні видання, що орієнтуються на особливу аудиторію, — держслужбовців, громадських діячів, політичну й економічну еліту держави та всіх тих, хто зацікавлений у державному реформуванні України. Такі лідери думок зазвичай долучені до дискусій щодо проектів електронного уряду як такі, що мають практичний досвід, володіють теоретичними знаннями і спираються на успішні практики впровадження в інших країнах. Майданчиком для громадських слухань виступають якісні періодичні видання і їхні онлайн-версії, що справляють далеко не останній вплив на перехід до нової парадигми державного адміністрування.

Отже, об'єктивна репрезентація проектів електронного уряду в мас-медіа слугує ключовою підставою для формування усталеної думки й чітких уявлень про важливість нових принципів і механізмів державного управління. Проекти *e*-уряду покликані забезпечити права громадян і організацій на доступ до державних послуг, до інформації про структуру і функції органів влади. Крім того, метою таких проектів є реалізація можливостей впливу громадян на діяльність державних установ і громадського контролю над їхньою роботою. Сервісно зорієнтована держава намагається автоматизувати свої види діяльності, щоб скоротити час і полегшити процедуру взаємодії з фізичними та юридичними особами. Як правило, громадяни не завжди усвідомлюють, наскільки простим і прозорим може бути отримання послуг від держави, якими рівноправними можуть бути відносини при

реалізації їхніх індивідуальних завдань, включно з несподіваними “подарунками” від держустанов (наприклад, у вигляді нарахування субсидій без паперової тяганини, одержання податкових знижок для підприємців без відвідування кабінетів).

Емпірична база і методологія дослідження

Виходячи з описаної вище проблемної ситуації, необхідно проаналізувати, як події, пов’язані з електронним урядом, висвітлюються в українських ЗМІ, як із плином часу змінювався інтерес до них з боку ЗМІ та які з цих подій є найпопулярнішими в медіа і найбільш впливовими для масової аудиторії. Як основні методи дослідження використано автоматизований моніторинг ЗМІ із застосуванням системи Медіалогія¹. Ця система автоматично опрацьовує 500 000 повідомлень ЗМІ і 50 мільйонів повідомлень соцмедіа на добу, 350 мільйонів повідомлень серед 800 мільйонів користувачів соціальних медіа на тиждень.

Від 2004 року розпочалися обговорення на наукових конференціях і стали з’являтися перші наукові публікації українських учених з тематики електронного уряду, а вже 2007 року було ухвалено Закон України “Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” [Закон України, 2007]. У зв’язку з цим є припущення, що паралельно з цими подіями почали з’являтися й перші медіаповідомлення, зорієнтовані на масову аудиторію. Тому за вихідну точку розгляду медіадискурсу взято 2004 рік. За результатами моніторингу було складено емпіричну базу, що охоплює повідомлення українських мас-медіа в період від вересня 2004 року до вересня 2017 року.

Моніторинг проводили із включенням регіонального фільтра, тобто тільки стосовно українських ЗМІ. Для формування бази даних було виокремлено медіаповідомлення, в яких зустрічалися такі слова: “електронний уряд / електронное правительство / e-government” або “електронне урядування / електронне управління / e-governance”. Щоб повною мірою оцінити охоплення та обсяг аналізованого явища, цих ключових слів, ясна річ, недостатньо. Проте до завдань цього дослідження не входило заглиблюватися в конкретні механізми електронного уряду, які цілком прийнятно можуть бути репрезентованими в медіа на регіональному чи місцевому рівнях (наприклад, електронна декларація, відкриті дані, електронні петиції). Доцільність аналізу зібраного емпіричного матеріалу полягала саме в тому, щоб виокремити загальний концепт електронного уряду, сформований ЗМІ у громадській думці.

Після створення бази даних кількість повідомлень за зазначений період становила 5 317, у тому числі унікальних — 2 988 і передруків — 2 329 (див. рис. 1). Іншими словами, у середньому кожне повідомлення дублювалося трохи менш як один раз. У подальшому треба буде з’ясувати, чому тематика нових форм взаємодії з органами влади не стає предметом медіасюжетів, що їх підхоплюють інші ЗМІ й ініціюють обговорення у соціальних медіа.

---

¹ Офіційний сайт компанії Медіалогія — <http://www.mlg.ru/about/>.

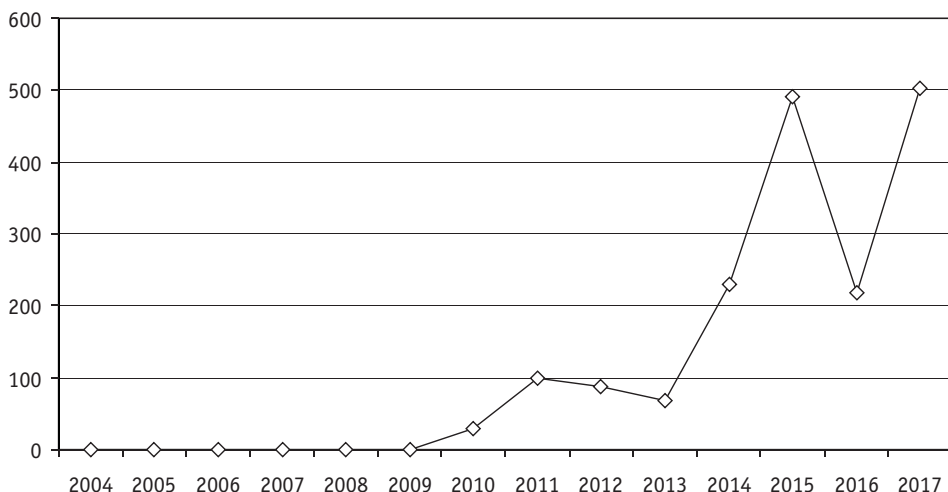

Рис. 1. Кількість оригінальних і передрукованих повідомлень про електронний уряд у період від 2004 до 2017 року

Перші згадування про електронний уряд як окремий напрям у реформі державного управління в Україні датуються 2008 роком (див. рис. 1). Інформаційним приводом ініціювати обговорення цих проектів для мас-медіа послужувало впровадження простих адміністративних регламентів, пов'язаних з утвердженням принципів розвитку інформаційного суспільства (2007 рік). Найсуттєвіший внесок в обговорення інноваційних форм роботи органів влади на рівні масової аудиторії пояснюється реалізацією концепції розвитку електронного управління, яку після ухвалення почали активно висвітлювати журналісти (2010–2013). У цей період можна говорити про регулярну появу тематики електронного уряду в ЗМІ: приблизно 600–700 повідомлень на рік. У період “Євромайдану” (2014–2015) зафіксовано найбільший сплеск повідомлень із досліджуваної тематики, адже тоді широко обговорювалися проблеми адміністративної реформи, питання підконтрольності та прозорості влади, антикорупційні ініціативи тощо. Проте в останні два роки спостерігається різкий спад інтересу мас-медіа до інновацій у сфері державного управління.

Різноманітні канали інформації апелюють до різної аудиторії, тому важливо розглянути, в яких типах ЗМІ найчастіше висвітлювалася ця подія (див. рис. 2). Найактивніше тему електронного уряду обговорювали в інтернет-виданнях (265 повідомлень), що цілком зрозуміло, позаяк ці проекти втілюються в середовищі глобальної комп'ютерної мережі. Але на другому місці за кількістю повідомлень опинилися інформажентства, мета яких — обслуговувати і постачати оперативну і перевірену інформацію редакціям газет, часописів, телебаченню, радіомовленню, а також іншим мас-медіа. Цілком логічно очікувати поширення повідомлень інформажентств у традиційних ЗМІ, але в рамках досліджуваного медіадискурсу цього не спостерігається: у сукупності традиційними ЗМІ оприлюднено тільки 217

повідомлень. Така ситуація ризикує залишити проекти електронного уряду “річчю в собі” — суто для обізнаних й активних інтернет-користувачів. При цьому поза впливом залишаються громадяни, котрі не охоплені інтернет-виданнями, а тому не зможуть скористатися перевагами цифрової цивілізації.

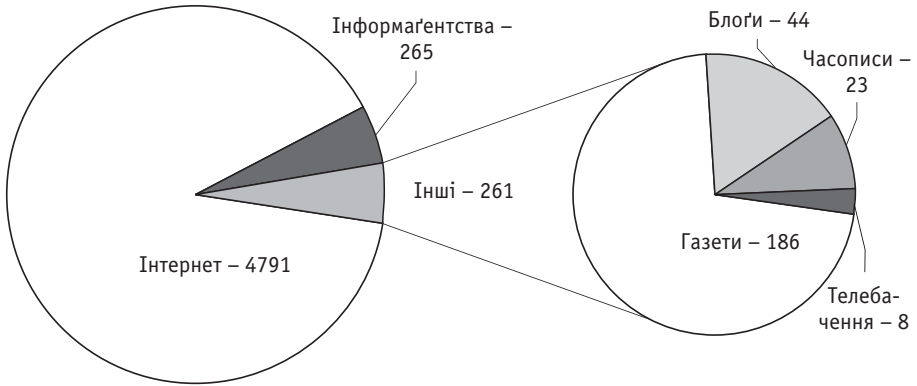

Рис. 2. Кількість повідомлень про електронний уряд за типом ЗМІ (2004–2017)

Головними джерелами інформації про електронний уряд в Інтернеті стали ресурси для самостійного розміщення прес-релізів (див. рис. 3). Популярність таких інтернет-ресурсів дає змогу поширити їх швидко й на велику аудиторію. Прес-релізи також автоматично транслюються в агрегаторах новин (наприклад, Яндекс. Новини, Новини Google, Новини МЕТА, ГлавПорт, Новотека, Инфоротор, UAport, NewsIsFree, TraceIT, WLNA) і RSS-стрічках журналістів, що значно спрощує роботу з поширення новин.

Першим за популярністю висвітлення теми електронного уряду став *Pr.adcontext.net* (<http://pr.adcontext.net/>), безкоштовний сервіс тиражування прес-релізів компаній (близько 350 повідомлень). Другий за забезпеченням публікації новин ресурс *B2Blogger.com* (<http://b2blogger.com/>) відстає від лідера на 100 повідомлень, бо надає платні послуги з розміщення повідомлень і меншою мірою застосовується серед PR-служб і новинних агенцій органів влади. Проте ця інформаційна служба пропонує приватним компаніям і держустановам забезпечувати впізнаваність у Мережі шляхом регулярного випуску новин у стрічках провідних Онлайн-ЗМІ, а отже, має поліпшитися видимість у результатах пошуку за рахунок широкої цитованості, підвищиться приріст активних посилань і збільшиться відвідування сайту та впізнаваність об’єкта уваги медіа.

Далі у списку джерел інформації йдуть інтернет-видання, які присвятили досліджуваній тематиці від 120 до 60 повідомлень, а саме: новинний портал “Україна Сьогодні” (ukraine-today.net — який присутній у мережі від 2003 року і публікує короткі текстові матеріали новинного характеру), інформаційно-новинний агрегатор “Gigamir.net” (позиціонується як сайт вільної журналістики), інтернет-портал “Всекоментарии” (vsekommentarii.com — на даний момент припинив своє існування). Важливо, що за ключовими словами до топ-десятки джерел за кількістю повідомлень потрапили такі значні й авторитетні онлайн-видання, як “Корреспондент”

(<https://korrespondent.net/>), “Фокус” (<https://focus.ua/>), “Лига” (www.liga.net/), тобто популярні серед лідерів думок суспільно-політичні часописи доволі часто звертаються до означеної теми.

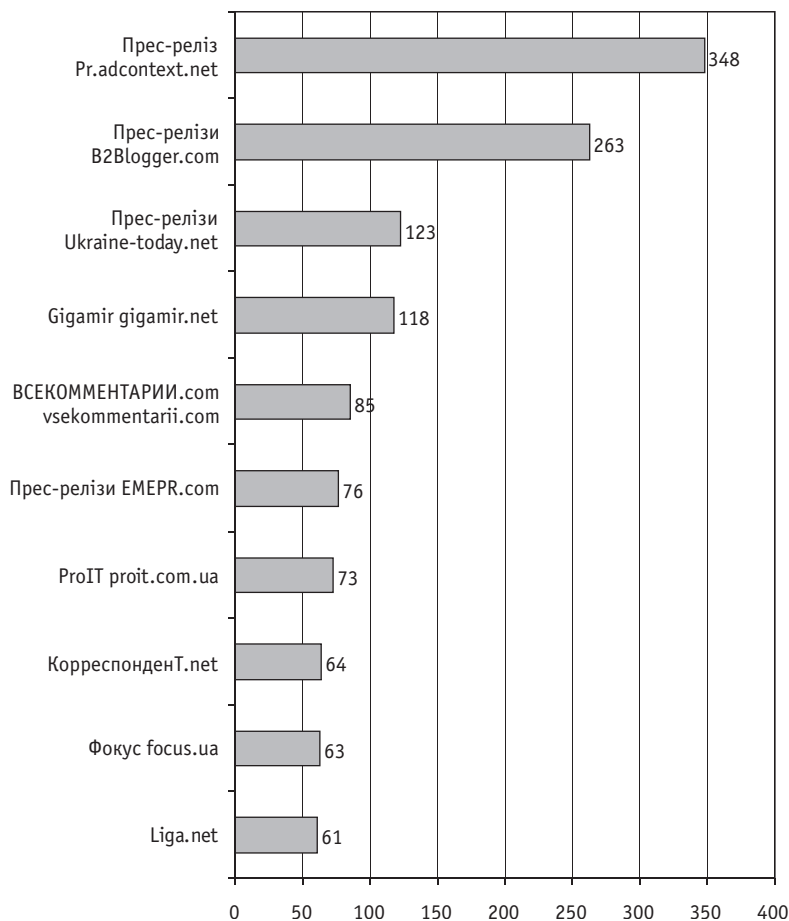

Рис. 3. Джерела за кількістю повідомлень

Отже, тематика електронного уряду першою чергою розкривається у прес-релізах і охоплена аудиторією новинних агрегаторів і RSS-стрічок. Слід продовжувати активно розміщувати фактологічну інформацію на таких ресурсах, що в подальшому буде використано зацікавленими журналістами і блогерами або передруковано в інших медіа із виходом на масову аудиторію.

Проте важливо усвідомити значущість того чи іншого джерела, зокрема: наскільки помітні, цитовані та змістовні опубліковувані в них матеріали. Для оцінювання цього розроблено МедіаІндекс повідомлення — показник системи Медіалогія, що дає змогу якісно проаналізувати ефективність PR-дій, описати результат впливу медіадискурсу з конкретної тематики. Індекс обчислюють автоматично із застосуванням технологій лінгвістичного аналізу за методикою, розробленою компанією “Медіалогія” спільно з

ученими-математиками та аналітиками мас-медіа і PR. Індекс може коливатися в межах від -1000 до $+1000$ для кожного повідомлення залежно від тону згадування (позитивні чи негативні), цитованості (за кількістю матеріалів ЗМІ без самоцитування і з урахуванням впливовості ЗМІ) та помітності повідомлення (за обсягом повідомлення, його розташуванням на сторінці, відвідуванням, накладом тощо). При аналізі МедіаІндексу за досліджуваний період всі індекси для кожного повідомлення зі згадуванням об'єкта підсумовують. Чим вищий індекс, тим яскравіше й повніше репрезентований об'єкт у ЗМІ. Так, для досліджуваної тематики щодо 5 317 повідомлень сумарний МедіаІндекс становить 1692,76.

Так само як стосовно динаміки за кількістю повідомлень, цікаво розглянути зміни МедіаІндексу в часі (див. рис. 4). Залежно від того, як у тому чи іншому часовому проміжку змінюється тональність повідомлень, можна судити про правильність ведення кампанії з висвітлення різноманітних проєктів електронного уряду. Найідеальнішою є ситуація, коли за мінімуму повідомлень досягають високих значень МедіаІндексу. У протилежному разі виходить, що час і сили, присвячені поширенню прес-релізів і публікації численних повідомлень, може бути змарновано, якщо помітність і цитованість цих повідомлень виявляться низькими. Наприклад, стабільна кількість повідомлень у 2012 і 2013 роках не сприяла розвитку медіадискурсу з тематики електронного уряду (значення МедіаІндексу не перевищувало 100), тоді як деякі інформаційні приводи у 2015 і в 2017 роках дали змогу з меншою кількістю повідомлень досягти високих значень МедіаІндексу.

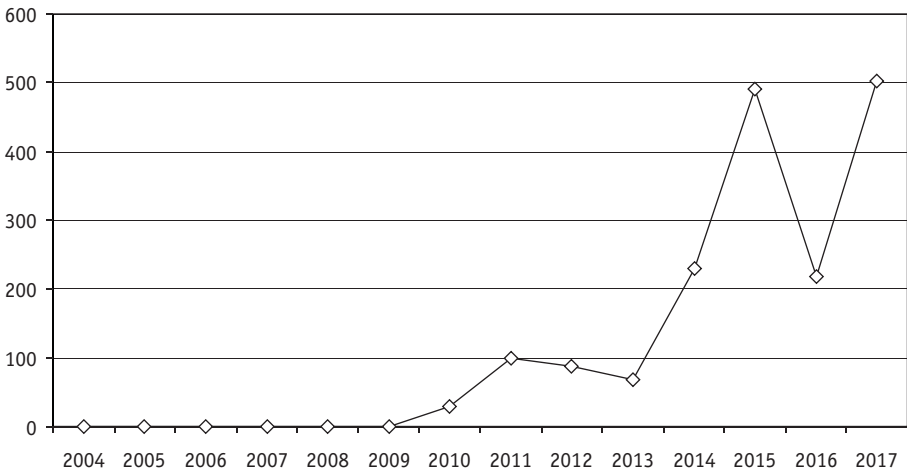

Рис. 4. Динаміка МедіаІндексу (21.09.2004–21.09.2017)

Розподіл МедіаІндексів за джерелами повідомлень подано на рисунку 5. Найвищий показник має інтернет-видання “Корреспондент” (індекс = 242), що свідчить про постійну увагу редакції та журналістів цього ЗМІ до висвітлення тематики електронного уряду. При цьому часопис “Корреспондент” не був лідером за кількістю повідомлень (64 за максимуму повідомлень 348 — див. рис. 4). Далі за зменшенням МедіаІндексу йдуть інформаційні агентства “Уніан” (індекс = 143) і “Українські новини” (індекс =

137), котрі за кількістю повідомлень навіть не потрапили до десятки джерел. З іншого боку, ті інтернет-медіа, що розмістили більшу кількість повідомлень (Pr. adcontext. net, B2Blogger. com — див. рис. 4), не потрапили до топ-джерел за МедіаІндексом, тобто опублікована інформація пройшла непомітною і не справила безпосереднього впливу на формування громадської думки.

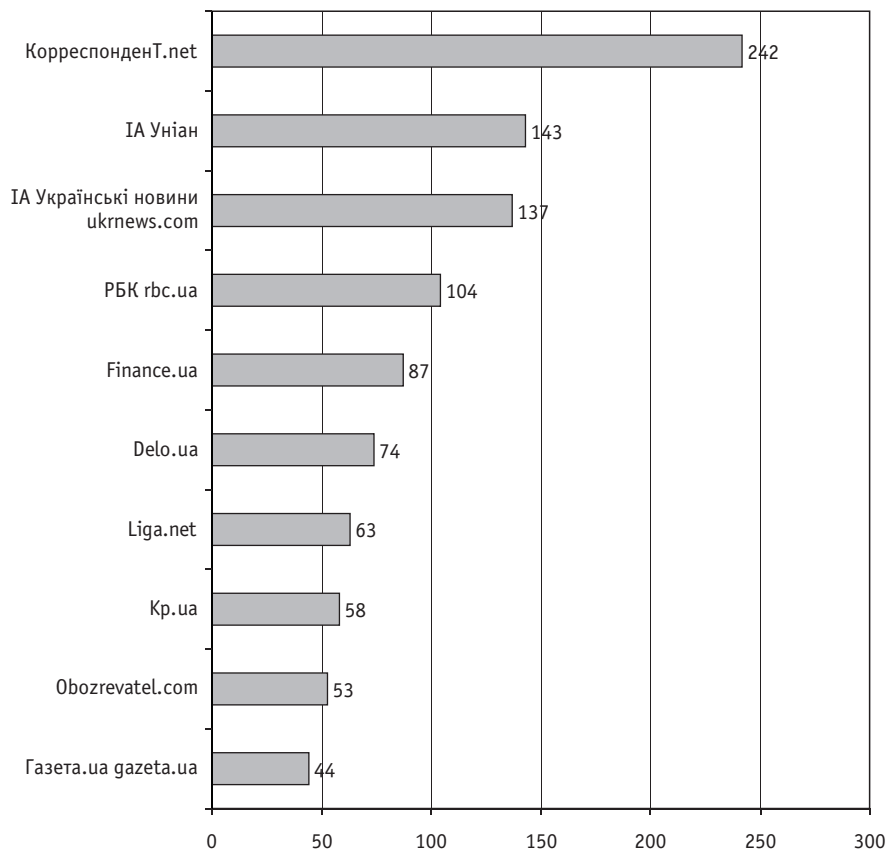

Рис. 5. Джерела повідомлень за МедіаІндексом

За тематикою електронного уряду нижні рядки списку джерел за значенням МедіаІндексу посіли популярні інтернет-ЗМІ: “Дело”, “Лига”, “Комсомольская правда в Украине”, “Обозреватель”, “Газета. UA” (індекси коливаються від 40 до 80). Очевидно, що за таких низьких оцінок вплив на формування дискурсу про електронний уряд у перелічених ЗМІ слабший. Проте в будь-якому разі їх не можна ігнорувати і треба включати в медіаплан, адже їхні МедіаІндекси мають ненегативні значення. Ці інформаційні майданчики допоможуть вийти на потрібну цільову аудиторію і дадуть змогу успішніше публікувати інформацію про інновації у сфері електронного управління.

Успіх медіадискурсу залежить не тільки від кількості повідомлень і джерел поширення. Неабиякого значення, безумовно, надають змісту, що його можна схарактеризувати за рубрикацією, тоном нагадувань і темати-

кою цих повідомлень. Рубрики і заголовки зорганізуюють і полегшують пошук у багатоманітні інформаційного потоку релевантних для читачів новин, спрямовують розуміння їх через правильне позначення місця конкретного матеріалу в структурі загального медіадискурсу. Крім того, навколо тієї чи іншої рубрики і збирається відповідна цільова аудиторія, яка, орієнтуючись на розділи, здатна глибше зрозуміти медіаконтент. Отже, якщо визначити, у яких рубриках найчастіше з'являються повідомлення про електронний уряд, можна зрозуміти сфери найбільшої зацікавленості у функціонуванні інноваційних проектів державного управління, а також побічно з'ясувати сформовану медіадискурсом цільову аудиторію. У прочитанні даних таблиці 1 необхідно враховувати, що деякі повідомлення фіксувалися у двох рубриках, якщо вони рівнозначно могли бути віднесені до них за змістом, тому загальна кількість повідомлень у рубриках (6 748) перевищує загальну кількість досліджуваних повідомлень (5 317).

Таблиця 1

Розподіл повідомлень про електронний уряд за рубриками

№	Назва рубрики	Кількість повідомлень	% від загальної кількості повідомлень у рубриках
1	Влада	2977	40,5
2	Високі технології	1897	25,8
3	Інше	976	13,3
4	Торгівля та послуги	224	3,0
5	Регіональний рівень	212	2,9
6	Фінанси	64	0,9
7	Право	60	0,8
8	За кордоном	51	0,7
9	Міжнародні відносини	40	0,5
10	Наука і освіта	38	0,5
11	Відставки і призначення	34	0,5
12	Будівництво і нерухомість	31	0,4
13	Суспільство і соціальна сфера	25	0,3
14	ЗМІ	24	0,3
15	Здоров'я і медицина	24	0,3
16	Бізнес і підприємництво	24	0,3
17	Трудові відносини	19	0,3
18	Транспорт	17	0,2
19	Реклама і PR	11	0,1

У зв'язку з тим, що електронний уряд є втіленням високих технологій в органах влади, цілком логічно, що більшість повідомлень потрапили до рубрик "Влада" (40,5 %) і "Високі технології" (25,8 %). П'ята частина повідомлень опинилася в рубриках "Інше", "Торгівля та послуги", "Регіональний рівень" (кумулятивна частка їх дорівнює 19,2%). Причому перелічені роз-

діли далекі від заявлених преференцій електронного уряду і не пов'язані безпосередньо з очікуваннями переходу до сервісно зорієнтованих механізмів державного управління. До рубрики “Суспільство і соціальна сфера” включено тільки 25 повідомлень (0,3%), і вона перебуває на 13 місці, хоча проекти електронного уряду безпосередньо стосуються соціальних послуг, надаваних органами влади. Те саме можна сказати про рубрики “Бізнес і підприємництво” та “Право”, на які в сукупності припадає трохи більш як один відсоток (1,1%). Очевидно, що тематика аналізованих публікацій ще недостатньо повно заторкує питання про роль інформатизації державного апарату в перебігу зворотного зв'язку як з громадянами, так і з бізнесом; бракує правової інформації, наприклад про те, яких взаємодій з чиновниками можна уникнути і які дії можна перенести в дистанційний режим.

Загалом аналіз рубрикації медіаповідомлень засвідчує, що українські журналісти найчастіше поняття “e-уряд” обмежують категоріями “влада”, “високі технології”, “інформатизація”, що не охоплює ідей і принципів так званого “грамотного управління” (“good governance”). Така концепція передбачає пряму участь громадянського суспільства в ухваленні рішень, доступність інформації та прозорість дій органів влади, безпосередню підзвітність чиновників перед населенням. Як зазначає І. Колесніченко, у країнах із розвиненим громадянським суспільством цей концепт першою чергою пов'язаний з посиленням контролю громадян над владою (для чого, наприклад, вводять публічні оцінні показники діяльності уряду) [Колесніченко, 2014: с. 55]. Такий громадський контроль здійснюється не без участі мас-медіа, де аудиторія дізнається про діяльність органів влади і здатна оцінити міру ефективності їхньої роботи. Отже, розвиток електронного уряду не має обмежуватися технологічною складовою, бо крім цього важливо передбачити соціальні програми, виходити з економічної доцільності та зважати на правовий контекст.

Рис. 6. Тон згадувань у ЗМІ

У перебігу моніторингу була можливість вирізнити тон згадувань досліджуваної тематики у ЗМІ (див. рис. 6). Високий відсоток нейтральних оцінок (98 %) пов'язаний з тим, що до цієї категорії потрапляли як власне статті без жодного забарвлення чи зі збалансованими оцінками, так і ті

статті, що їх система автоматично не змогла однозначно віднести до категорії “негативних” або “позитивних”. Однак при порівнянні тону згадувань виявляється, що проекти електронного уряду висвітлюються більшою мірою позитивно, ніж негативно (83 і 11 публікацій відповідно). Для точнішого оцінювання тональності змісту потрібне детальне вивчення кожного із 5 223 повідомлень, віднесених до категорії “нейтральні”. Як правило, така процедура виконується не одним кодувальником і передбачає більше організаційних і матеріальних ресурсів, проте може розглядатися як перспективний напрям подальшого дослідження.

Щоб вийти на змістовий характер повідомлень про *e*-уряд, важливо розглянути, які об’єкти найбільшою мірою заторкує ця тема. Під об’єктами тут розуміють будь-яке позначення, що відсилає до діяльності різного роду соціальних акторів (географічні точки, політичні організації, публічна фізична або юридична особа) і є найчастіше згадуваним у рамках того чи іншого медіадискурсу. У такий спосіб можна спостерігати ієрархію референційних категорій, з якими історично пов’язані зміни в структурі держуправління або від яких залежить майбутній розвиток громадських проектів у досліджуваній царині. У таблиці 2 подано 20 найчастіше згадуваних об’єктів цієї теми за кількістю повідомлень.

Таблиця 2

Рейтинг об’єктів медіадискурсу за кількістю повідомлень

Рейтинг	Назва об’єкта	Кількість повідомлень	% від загальної кількості повідомлень
1	Електронний уряд	5317	100,0
2	Україна	2823	53,1
3	Російська Федерація	1665	31,3
4	США	691	13,0
5	Кабінет Міністрів України	675	12,7
6	Європейський Союз	530	10,0
7	Верховна Рада України	516	9,7
8	Facebook	500	9,4
9	Москва	492	9,3
10	Microsoft	388	7,3
11	Велика Британія	338	6,4
12	Харківська область	337	6,3
13	Естонія	333	6,3
14	Співдружність незалежних держав	269	5,1
15	Віктор Янукович	258	4,9
16	Німеччина	233	4,4
17	Республіка Крим	221	4,2
18	Казахстан	214	4,0
19	Грузія	207	3,9
20	Путін Володимир	200	3,8

З наведеного переліку об'єктів було виокремлено такі групи об'єктів: регіони, органи влади і компанії. За регіональним показником повідомлень перші два рядки рейтингу посіли Україна і Російська Федерація (51 і 31% відповідно). Найімовірніше, країни порівнюються через досі не зжиті збіги у структурі державного апарату і з огляду на результати оновлення державного управління. Найчастіше також згадувалися США та Європейський Союз (13 і 10%) у зв'язку з активним просуванням адміністративних реформ в урядах цих країн і загальною орієнтацією на євроінтеграцію. У деяких випадках згадувалися Співдружність незалежних держав та окремі країни Європейського Союзу: Велика Британія, Естонія і Німеччина, що також свідчить про доволі високий інтерес до досвіду європейських і пострадянських держав у цьому напрямі. Серед українських регіонів було виокремлено Харківську область (12 місце в рейтингу) і Республіку Крим (17 місце у двадцятці).

Друга група об'єктів за згадуванням електронного уряду включає органи влади різних рівнів, але до верхніх рядків рейтингу потрапили Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України (12% і 9% від усіх повідомлень відповідно). Саме вони безпосередньо пов'язані із необхідністю перетворення принципів публічного адміністрування, і успіх цього напрямку багато в чому залежить від політичної волі центральних органів влади.

З третьої групи до двадцятки об'єктів медіадискурсу ввійшли дві компанії: Facebook (9,4%), Microsoft (7,3%) — всесвітні гіганти в індустрії телекомунікаційних послуг і програмного забезпечення. Українські ІТ-компанії не потрапили в цей шеренг, оскільки здійснюють такі сервіси різні компанії, і вони рідко стають об'єктом обговорення у ЗМІ. З одного боку, відсутня монополія на надання послуг, а з іншого — важко відстежити відповідальність невеликих фірм за освоєння бюджетних засобів, виділених на розроблення проектів електронного уряду.

Точнішим буде перелік об'єктів медіадискурсу за МедіаІндексом, де ключові позиції рейтингу в цьому ракурсі дещо помінялися (див. табл. 3). Додалися чинні актори української політики: В.Гройсман, П.Порошенко, А.Яценюк. З числа іноземних політиків до списку потрапили тільки А.Абромавічус і В.Путін. Окремо вирізняється персону Віктора Януковича як єдиного політика зі списку найпопулярніших об'єктів (див. табл. 2), але водночас такого, що не потрапив до рейтингу об'єктів за МедіаІндексом (див. табл. 3). За групою регіональних сюжетів цікавим є той факт, що МедіаІндекс показує більшу впливовість повідомлень, пов'язаних зі США, ніж повідомлень, що згадують Російську Федерацію в темі е-уряду. Так, у рейтингу об'єктів медіадискурсу за кількістю повідомлень категорія "Російська Федерація" йшла одразу після "України" і посідала третій рядок (1 665 повідомлення), але за МедіаІндексом об'єкт "Російська Федерація" опустився на 9 рядок (індекс = 243,21). Згадування США в повідомленнях про електронний уряд зустрічаються рідше (691 повідомлення), натомість виявилися в півтора раза значимішими (індекс = 372,6) за повідомлення зі згадуванням Російської Федерації. Отже, досвід США в побудові електронного уряду журналісти розглядають уважніше і глибше, що обґрунтовується тривалішою історією і результатами розвитку електронного уряду США.

Рейтинг об'єктів медіадискурсу за МедіаІндексом

Рейтинг	Назва об'єкта	МедіаІндекс	% від загального МедіаІндексу
2	Електронний уряд	1692,76	100,0
1	Україна	1829,7	108,1
3	Кабінет Міністрів України	492,33	29,1
4	Верховна Рада України	453,65	26,8
5	США	372,60	22,0
6	Facebook	260,92	15,4
7	Гройсман Володимир	252,09	14,9
8	Європейський Союз	249,52	14,7
9	Російська Федерація	243,21	14,4
10	Абромавічус Айварас	231,65	13,7
11	Порошенко Петро	218,10	12,9
12	Харківська область	195,91	11,6
13	Естонія	185,70	11,0
14	Microsoft	182,97	10,8
15	Республіка Крим	157,00	9,3
16	Дніпропетровська область	146,17	8,6
17	ПриватБанк	135,25	8,0
18	Путін Володимир	138,58	8,2
19	Яценюк Арсеній	122,09	7,2
20	Німеччина	117,72	7,0

У таблиці 4 наведено дані моніторингу щодо ключових фігур, котрих якимось чином заторкнула тема впровадження електронного уряду в Україні. Під ключовою фігурою тут слід розуміти відомих особистостей, які володіють власною позицією, характеризуються певними властивостями і наділені повноваженнями у сфері електронного уряду. Вони найчастіше зустрічаються в медіадискурсі і, по суті, дають головні інформаційні приводи для обговорення актуальних і поточних питань, що хвилюють суспільство. Від цих політичних лідерів залежать подальші перспективи реформування в досліджуваній царині та вектор соціальних змін. Тому вони потребують особливої уваги і будуть розглянуті детальніше.

Очолує цей список **Віктор Янукович**, бо саме в період його президентства (2010–2014) було запропоновано та затверджено основні нормативно-правові акти з інформатизації державного управління. Разом з тим не слід забувати про одіозність цієї фігури, котра в рамках українського медіадискурсу незрідка є елементом привернення уваги аудиторії та маніпуляції масовою свідомістю (за охопленням аудиторії посідає лідерську позицію — понад 8 млн осіб). Той факт, що Віктор Янукович є першим за кількістю повідомлень (258), не означає, що йому відведено головну роль у цих ма-

теріалах (згадується лише в 65 публікаціях). І за МедіаІндексом досліджуваних повідомлень (93,81) Віктор Янукович має на порядок нижчі значення порівняно з іншими політиками в цьому списку: удвічі менше, ніж в Айвараса Абромавічуса (231,65), Петра Порошенка (218,1), Володимира Гройсмана (252,09). Як можна бачити, екс-президент часто з'являвся в медіадискурсі, але його вплив на формування громадської думки з питань перетворення інститутів влади виявився незначним.

Таблиця 4

Згадування публічних людей у масиві повідомлень про електронний уряд¹

№	Назва об'єкта	Кількість повідомлень	Головна роль	Медіа-Індекс	Охоплення (з відкритих джерел)	Цитування
1	ЯНУКОВИЧ Віктор	258	65	93,81	8,2 млн	49
2	ПУТІН Володимир	200	56	128,58	6,5 млн	41
3	ЯЦЕНЮК Арсеній	197	80	122,09	6,2 млн	67
4	АБРОМАВІЧУС Айварас	194	114	231,65	7,8 млн	72
5	ПОРОШЕНКО Петро	188	53	218,10	6,3 млн	46
6	ГРОЙСМАН Володимир	150	90	252,09	6,0 млн	96
7	ПОПОВ Олександр	137	110	100,16	5,7 млн	106
8	МЕДВЕДЕВ Дмитро	127	36	10,13	2,8 млн	39
9	АЗАРОВ Микола	124	41	45,45	6,0 млн	30
10	ТИПКО Сергій	88	36	62,47	6,0 млн	53

Не залишав без уваги стратегію розвитку електронного уряду наступний президент України Петро Порошенко. За розглядуваний період з його ім'ям пов'язано 188 повідомлень, у 53 з яких наголошується його головна роль. Якщо спиратися на відносні значення, то це відповідає рівневі Віктора Януковича (28% і 25% від загальної кількості повідомлень). Однак статті зі згадуванням Петра Порошенка більш впливові та помітні, ніж у його попередника (індекс = 218,1, що вдвічі вище за індекс В.Януковича). Хоча П.Порошенкові доводилося іноді формально посилатися на плановані реформи, а деякі публікації президента мали офіційний і протокольний характер, у частині впровадження проектів електронного уряду йому вдавалося знайти слушні слова, щоб домогтися бажаного медіаефекту.

За МедіаІндексом президента П.Порошенка випереджають лишень двоє – В.Гройсман і А.Абромавічус, котрі безпосередньо просувають ідеї електронного уряду в українському медіадискурсі.

Володимир Гройсман є лідером за впливовістю та охопленням повідомлень, присвячених електронному уряду (індекс = 252,09). У 60% випадків

¹ Список ранжовано за кількістю повідомлень.

він виступає в головній ролі, і його ключове місце в темі не є випадковим. Свою діяльність з удосконалення роботи місцевого самоврядування він розпочинав ще у Вінницькій міській адміністрації. Там він розв'язував завдання з оптимізації взаємодій чиновників із населенням, з реалізації ідей відкритості та прозорості роботи держустанов тощо. На посаді міністра регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства В.Гройсман ініціював створення Державного агентства з питань електронного управління в Україні (офіційний сайт агентства – <http://dknii.gov.ua/>). Це агентство є центральним органом виконавчої влади й реалізує державну політику в царинах інформатизації, е-управління, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства [Положення про Державне агентство, 2014]. Заслугою уряду В.Гройсмана варто визнати роботу з упровадження електронних послуг для громадян: ухвалено рішення про переведення понад 50-ти видів різних дозвільних процедур у центри з надання адміністративних послуг (ЦНАП), що працюють за принципами “одного вікна” і “прозорого офісу”. В.Гройсман опікується реформою зі скорочення контрольних функцій уряду, а також кількості самих держорганів і штату¹.

Айварас Абромавічус – литовський громадянин, запрошений 2014 року для реформування органів влади на посаду міністра економічного розвитку і торгівлі України; під його керівництвом відбувся запуск системи електронних публічних закупівель “Prozorro”. Завдяки своїм досягненням він має стабільно високі значення за всіма показниками: про нього і доволі багато писали (194 повідомлення), і вельми значущими й цитованими були повідомлення зі згадуванням його (індекс = 232), а також у більшості публікацій він виступав головним ньюсмейкером (114 зі 194 повідомлень). На початку 2016 року він подав у відставку й остаточно склав свої повноваження після призначення В.Гройсмана прем'єр-міністром. Своє рішення він пояснив так: “У мене і моєї команди немає бажання бути ширмою для відвертої корупції або підконтрольними маріонетками для тих, хто бажає в стилі старої влади встановити контроль над державними грошима”². Також він звинуватив першого заступника глави парламентської фракції “Блок Петра Порошенка” Ігоря Кононенка у блокуванні роботи його міністерства³. Такі гучні заяви широко висвітлювалися у ЗМІ, передруковувалися в різних виданнях і здійняли неабиякий інформаційний галас навколо його прізвища. Скандальна відставка А.Абромавічуса не могла не позначитися на основних показниках медіадискурсу про електронний уряд, але такого медіаефекту неможливо було б досягти без успішного впровадження проектів з прозорості ведення бюджетної

---

¹ Гройсман Владимир Борисович (s.a.). Биография. *Известные люди*. Отримано з: <https://biography.su/politiki/grojsman-vladimir-borisovich>.

² Абромавичус собрался в отставку (дополнено) (2016). *Фокус*, 03.02.2016. — Отримано з: <https://focus.ua/country/344945/>; Цитата дня (2016). *Корреспондент*, 3.02.2016. — Отримано із: <https://korrespondent.net/quotation/6809>; Абромавичус решил подать в отставку (2016). *Украинские новости: ukrainews.com*, 03.02.2016

³ Абромавичус обвинил зама фракции БПП Кононенко в своей отставке (2016). *Украинские новости: ukrainews.com*, 03.02.2016.

політики. Це яскравий приклад того, як одна подія може бути приводом різко сфокусувати медіа на інших деталях і проблемах: ситуація продемонструвала труднощі в реалізації накресленого реформування державного управління.

Арсеній Яценюк, обіймаючи посаду прем'єр-міністра України, у грудні 2014 року оголосив перший етап упровадження електронного уряду, яке планувалося завершити 2016 року. Він збирає велику кількість публікацій з цієї теми (197), але за МедіаІндексом потрапляє лишень на п'яте місце (індекс = 122). Значимість матеріалів зі згадуванням А.Яценюка вдвічі менша, ніж у його колег — В.Гройсмана, А.Абромавічуса і П.Порошенка. Власне, його високу позицію за кількістю повідомлень в аналізованому списку забезпечили дві події: одна з них прямо стосувалася обіцянок розвитку електронного уряду, а інша — пов'язана з обговоренням його електронної декларації.

Під час презентації програми уряду А.Яценюк повідомляв: “Змін на рівні уряду недостатньо, такі зміни мають бути в кожному міністерстві, відомстві, адміністрації й у всіх органах влади загалом. Саме для цього на перше півріччя нами вноситься новий закон України про держслужбу, що передбачає прозорий, конкурсний добір держчиновників і вводить процедуру відповідальності за невиконання ними своїх функцій”. За словами прем'єр-міністра, уряд працюватиме над упровадженням електронного уряду у вигляді ID-карток для українських громадян, електронного підпису й електронного документообігу¹. Власне, проекти електронного уряду для Арсенія Яценюка зводилися лише до оптимізації внутрішньої роботи органів влади за рахунок інформатизації процесів між відомствами, що виключало концептуальні зміни в державному апараті й у принципах публічного адміністрування.

Другий медіасюжет пов'язаний з оприлюдненням електронної декларації Арсенія Яценюка за 2016 рік і став предметом пильної уваги журналістів. Докладний опис майна і фіксація статей прибутків прем'єра послугували приводом до обговорення рівня корумпованості чиновника. Медіа продемонстрували, як працюють деякі принципи *e*-уряду, а саме: принцип відкритості й доступності для громадян інформації про держслужбовців вищого рангу, а також побічно розкрили призначення електронної декларації як форми контролю громадян за представниками органів влади.

Не залишилися осторонь від обговорення електронного уряду і регіональні чиновники. До десятки найпомітніших публічних людей потрапили два однофамільці — голова Київської міської державної адміністрації (КМДА) Олександр Павлович Попов і директор харківського комунального підприємства “Міський інформаційний центр” Олександр **Володимирович Попов**. Позаяк автоматизована система їх не розрізняла, то вони мають один на двох МедіаІндекс, що дорівнює 100,16. Заяви О.П. Попова стосувалися оптимізації та скорочення апарату КМДА, упровадження сучасних технологій міського управління тощо. Крім того, О.П.Попов виокремив електронний уряд як одну з 8 ініціатив Стратегії розвитку Києва. Для харківського мегаполіса О.В.Попов пропонує адаптувати форми взаємодії

¹ Первый этап внедрения электронного правительства в Украине нужно завершить в 2016 г. — Яценюк (2016). *Информационное агентство “Интерфакс-Украина”*. Отримано з: <http://interfax.com.ua/news/political/238848.html>.

населення із владою на базі комплексних телекомунікаційних систем і всіляко залучати інформаційні технології для автоматизації й інформатизації муніципального управління. Тісна й активна співпраця кожного з них із медіа дала їм змогу стати помітними при висвітленні теми електронного уряду, а прізвище Попов стало найцитованішим.

Серед об'єктів, виявлених у процесі моніторингу ЗМІ, найбільшу групу утворила регіональна ознака. Список містить 47 населених пунктів різного типу, і це показник того, що цільова аудиторія стає масовою і поступово розширюється по всій території України. У таблиці 5 подано розподіл повідомлень про електронний уряд за геоолокацією залежно від місця оприлюднення публікації (перелік обмежений населеними пунктами, на які припадає не менш як 10 повідомлень).

Таблиця 5

Географія регіонів України за кількістю повідомлень про електронний уряд

№	Місто	Кількість повідомлень	%
1	Київ	4062	76,40
2	Харків	336	6,32
3	Миколаїв	311	5,85
4	Дніпро	194	3,65
5	Донецьк	85	1,60
6	Одеса	78	1,47
7	Луганськ	52	0,98

№	Місто	Кількість повідомлень	%
8	Запоріжжя	38	0,71
9	Львів	17	0,32
10	Вінниця	11	0,21
11	Лисичанськ	11	0,21
12	Херсон	11	0,21
13	Горлівка	10	0,19
14	Маріуполь	10	0,19

Перша десятка міст — це обласні центри України. Переважна частина повідомлень (76%) стосується столиці держави — Києва, саме тут працюють і промовляють ключові політичні й адміністративні фігури. Тому слід говорити про столичну централізацію в розв'язанні питань впровадження електронного уряду. Безумовними лідерами серед регіональних центрів України є Харків (6,3%), Миколаїв (5,8%) і Дніпро (3,6%). У цих містах приділяють достатню увагу темі, однак у Миколаєва дуже низький МедіаІндекс (лишень 0,12) порівняно з Харковом і Дніпром (195,91 і 146,17 відповідно), що свідчить про слабку репрезентованість позитивних і помітних повідомлень про результати роботи миколаївських чиновників, відповідальних за інформатизацію органів влади. У Харківській області високі показники пояснюються наявністю цілеспрямованих стратегічних програм: у 2010 році затверджено Програму інформатизації Харківської області “Електронна Харківщина” на 2011–2013 роки¹; у 2015 році Харківську область обрано

¹ Утверждена Программа информатизации Харьковской области “Электронная Харьковщина” на 2011–2013 годы. (2010). *Официальный сайт Харьковской областной администрации*, 23 декабря 2010, 15:28. — Отримано з: <http://old.kharkivoda.gov.ua/ru/news/view/id/4919/>.

пілотним регіоном в реалізації проекту з розроблення і впровадження системи електронного управління в Україні в рамках реалізації положень Стратегії сталого розвитку “Україна-2020”¹. Дніпропетровська область менше висвітлює в медіа свої досягнення з розвитку електронного уряду, водночас вона позиціонує себе лідером за кількістю надання адміністративних послуг в Інтернеті. Результатом роботи органів місцевого самоврядування стало переведення восьми державних послуг в електронну форму через Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області². Багатий досвід репрезентації проектів електронного уряду в ЗМІ Харківської та Дніпропетровської областей доводить, що тільки якісні новації в системі державного управління ведуть до позитивних результатів із висвітлення їх у мас-медіа.

За підсумками автоматизованого моніторингу українських медіа проаналізовано присутність тематики електронного уряду в інформаційному просторі України впродовж 2008–2017 років. Пік повідомлень зафіксував 2015 року, далі кількість їх різко зменшується, при цьому помітність залишилася на високому рівні. Відстежування змін МедіаІндексу показує, що далеко не завжди важливою є кількість повідомлень, проте значимим є їхній якісний зміст. Виявлений вузький вибір джерел ЗМІ для подавання новин не сприяє розширенню аудиторії та підвищенню рівня поінформованості населення. Повідомлення, опубліковані на ресурсах для самостійного розміщення прес-релізів, мусять ще потрапити в поле зору журналістів суспільно-політичних видань, щоб вийти на масову аудиторію.

При розгляді медіарепрезентації підтверджується, що тільки у столиці сконцентровано ініціативи з е-уряду, оскільки вважається, що реформа державного управління потребує змін саме на рівні центральних органів влади. Заяви публічних людей поки не переходять на регіональний рівень, тому громадськості ще важко прийняти і випробувати нові інформаційні технології для роботи з державними органами. Важливо перевести увагу медіа на регіональні органи влади, здатні проявити політичну волю в цьому питанні, та показати дієві форми електронної взаємодії, реалізовані органами місцевого самоврядування.

Декларативний характер виступів окремих політиків призводить тільки до марного інформаційного галасу. Якщо демонструвати важливі інформаційні приводи, які стосуються практичного застосування принципів електронного уряду, то громадяни усвідомлять користь прозорих і дистанційних форм взаємодій із владою і навчатися активно використовувати електронні послуги. Треба пам'ятати, що проекти електронного уряду тіль-

---

¹ Харьковская область выбрана пилотным регионом в реализации проекта “Электронное правительство”. К работе над проектом привлекут местные ИТ-компании. *Официальный сайт Харьковской областной администрации*, 19 мая 2015, 13:18. Отримано з: <http://kharkivoda.gov.ua/ru/news/74076>, <http://old.kharkivoda.gov.ua/ru/news/view/id/26068/>

² Административные услуги. (s.a.). *Региональный виртуальный офис электронных административных услуг Днепрпетровской области*. — Отримано із: http://e-services.dp.gov.ua/_layouts/Information/pgServices.aspx.

ки починають втілюватися в життя, і обговорення їх у ЗМІ триватиме, тож кількість повідомлень про них має зростати й розширюватися за різними сферами та рубриками. Та в будь-якому разі мас-медіа роблять свій внесок у перебудову державного управління в українському суспільстві.

Джерела

Гальцина, Д. А. (2016). СМИ и общественное мнение об электронном правительстве в странах Евразийского экономического союза. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 9: Филология. Востоковедение. Журналистика*, 2, 149–162.

Закон України № 537-16 “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” (2007). *Відомості Верховної Ради України*, 12, 102. Отримано з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

Колесніченко, І. М. (2014). Розвиток електронного урядування в Україні: інституціональний аспект. *Бізнес Інформ*, 3, 52–57.

Постанова Кабінету Міністрів України № 492 “Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України” (2014). Отримано з <http://consultant.parus.ua/?doc=0AFTZ05951&abz=G5W4B>.

Матеріал отримано 28.06.2018

References

Gal'tsina, D. A. (2016). The Mass Media and Public Opinion on e-Government Across the Eurasian Economic Union. [In Russian]. *Bulletin of Saint Petersburg University. Band 9: Philology. Asian and African Studies. Journalism*, 2, 149–162. [= Гальцина 2016]

Kolesnichenko, I. M. (2014). Developing e-Governance in Ukraine: The Institutional Aspect. [In Ukrainian]. *Business Inform*, 3, 52–57. [= Колесніченко 2014]

The Act of Ukraine № 537-16 “On the Basic Principles for Development of Information Society in Ukraine for the Years 2007–2015” (2007). [In Ukrainian]. *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 12, 102. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>. [= Закон 2007]

The Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 492 “On Approval of the Provision on the State Agency for e-Governance of Ukraine” (2014). Retrieved from <http://consultant.parus.ua/?doc=0AFTZ05951&abz=G5W4B>.

Received 28.06.2018